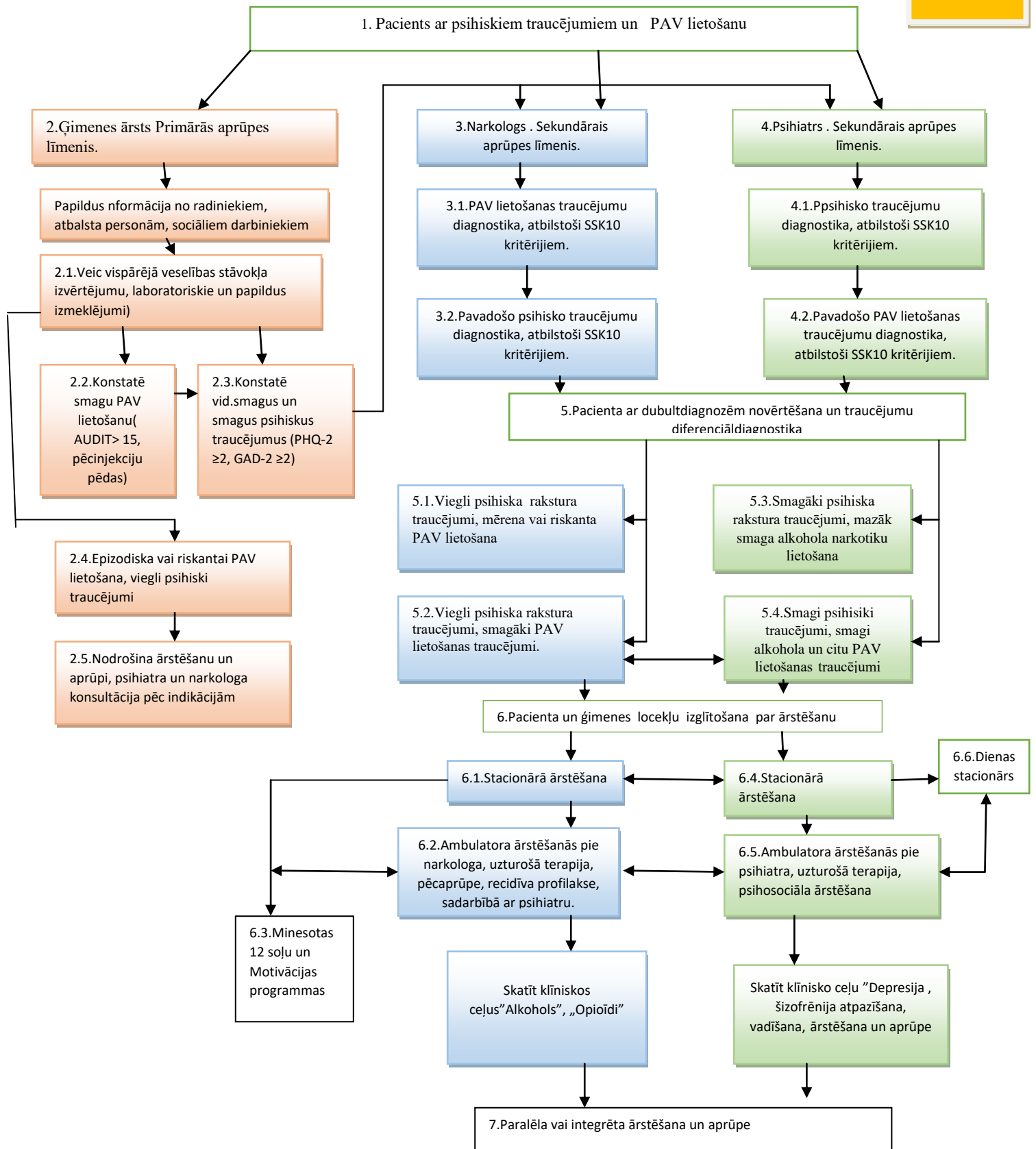

Klīniskais ceļš "Dubultdiagnozes psihiatrijā un narkoloģijā, agrīna atpazīšana, vadīšana, diferenciāldiagnostika, ārstēšana, aprūpe"

0. Informācija pacientam

Autore narkoloģe Sarmīte Skaida

Darba grupa psihiatra Elmāra Tērauda un narkoloģes Sarmītes Skaidas vadībā: anesteziologs, reanimatologs Mihails Ārons; ģimenes ārste Līga Kozlovska; narkoloģe Inga Landsmane; neirologs Ainārs Stepens; narkoloģe Astrīda Stirna; ģimenes ārsts Edgars Tirāns; radiologs prof. Ardis Platkājis

0. Informācija pacientam

A. Termins dubultdiagnozes raksturo divus vai vairākus traucējumus vai slimības vienam un tam pašam cilvēkam. Traucējumi var attīstīties un noritēt vienlaicīgi vai viens aiz otra.

B. Apmēram 1 no 4 pacientiem ar smagiem psihiskiem traucējumiem ir arī psihoaktīvu vielu (PAV) lietošanas rezultātā radušies veselības traucējumi.

C. Pacientiem, kuriem ir abi, PAV lietošanas traucējumi un cita psihiska slimība, klīniskās izpausmes ir noturīgākas, smagākas un rezistentas pret ārstēšanu, salīdzinot ar pacientiem, kuriem ir tikai viens traucējums.

D. Ģimenes ārsts, galvenokārt, ir atbildīgs par pacientiem ar mērenu PAV lietošanu un viegliem psihiskās veselības traucējumiem, bet viņam jānodrošina psihiatra un narkologa konsultācija.

E. Narkologs ir tiešās pieejamības, valsts apmaksāts speciālists (pacienta līdzmaksājums 4,27 Euro), pie kura uz konsultāciju var doties bez citu speciālistu nosūtījuma, ja persona slimo ar alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarību. Ja pacientam nav apstiprināta šāda diagnoze, tad ir nepieciešams nosūtījums. Narkologs sniegs informāciju par diagnozi, sastādīs ārstēšanas plānu un organizēs stacionēšanu vai nodrošinās ārstēšanu ambulatori.

F. Psihiatrs ir tiešās pieejamības, valsts apmaksāts speciālists, pie kura uz konsultāciju var doties bez citu speciālistu nosūtījuma, ja persona slimo ar psihisku slimību. Ja pacientam nav apstiprināta šāda diagnoze, tad ir nepieciešams nosūtījums. Psihiatrs sniegs informāciju par diagnozi, sastādīs ārstēšanas plānu un organizēs stacionēšanu vai nodrošinās ārstēšanu ambulatori.

G. Komorbīdu traucējumu diagnosticēšanas gadījumā, ārstēšanu un aprūpi veiks abi speciālisti savas kompetences ietvaros, nodrošinot integrētu ārstēšanu (vienlaicīgu abu traucējumu ārstēšanu).

H. Ja pacients sniedz savu piekrišanu, ārstēšanās procesā var tikt piesaistīti radnieki, atbalsta personas.

1. Pacients ar sūdzībām par psihiskiem traucējumiem, vai jau diagnosticētiem psihiskiem traucējumiem un paralēlu PAV lietošanu var pats vai ģimenes locekļu vai atbalsta personas mudināts doties pie ģimenes ārsta, psihiatra vai narkologa, atkarībā no tā, kurš traucējums ir spēcīgāk traucējošs pacientam.

2. **Ģimenes ārsts**- Par ģimenes ārsta ambulatoru apmeklējumu pacienta līdzmaksājums 1,42 euro. Ārsta ambulatorais apmeklējums tiek apmaksāts no valsts budžeta.

2.1. Ģimenes ārsts veic vispusīgu pacienta izmeklēšanu, veicot anamnēzes datu izpēti, nozīmējot laboratoriskos izmeklējumus un papildizmeklējumus. Pielieto diagnostiskās skalas AUDIT, PHQ-2, GAD-2.

2.2. Ja konstatē PAV lietošanas traucējumus, kas ietekmē pacienta veselību un sociāli funkcionēšanu, (paaugstināti aknu enzīmi, ALAT:ASAT=1:2, GGT, AUDIT >15, nosūta pie narkologa. (027u forma)

2.3. Ja konstatē vidēji smagus un smagus psihiskos traucējumus (PHQ-2 $\geq$ 2, GAD-2 $\geq$ 2), kas prasa speciālas zināšanas to ārstēšanā, ietekmē pacienta sociālo funkcionēšanu, nosūta pie psihiatra. (027u forma).

2.4; 2.5 Ģimenes ārsts, galvenokārt, ir atbildīgs par pacientiem ar mērenu PAV lietošanu un viegliem psihiskās veselības traucējumiem, bet viņam jānodrošina psihiatra un narkologa konsultācija pēc indikācijām.

3. **Narkologs**- tiešās pieejamības speciālists, pacientiem ar atkarības diagnozēm (saskaņā ar SSK-10 diagnozes kodi F10-F19, F63.0), pie kura pacienti var vērsties bez ģimenes ārsta nosūtījuma. Ja pacientam nav apstiprināta šāda diagnoze, tad ir nepieciešams nosūtījums. (saskaņā ar MK noteikumu Nr.555 56.punktu). No valsts budžeta apmaksāts pakalpojums. . Par **sekundārās ambulatorās veselības aprūpes ārsta** ambulatoru apmeklējumu (narkologs), pacienta līdzmaksājums 4,27 euro. Pacienti var konsultēties arī pie privāti praktizējošiem narkologiem (maksas pakalpojums).

3.1.; 3.2. Narkologs nodrošina vispusēju izmeklēšanu un traucējumu diagnostiku, izmantojot SSK-10 diagnostiskos kritērijus, ieskaitot psihiskus traucējumus, kas nav saistāmi ar PAV lietošanu. **Atkarību diagnostiku un ārstēšanu nosaka:** 2012.gada 24.janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr.70 "Alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu atkarības slimnieku ārstēšanas kārtība", kuros noteikts, ka alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu atkarības slimības diagnozi nosaka un ārstēšanu organizē narkologs sadarbībā ar citām ārstniecības vai ārstniecības atbalsta personām

4. **Psihiatrs**- tiešās pieejamības speciālists, pie kura pacienti var vērsties bez ģimenes ārsta nosūtījuma, ja persona slimo ar psihisku slimību (saskaņā ar SSK-10 diagnozes kodi F00-F09, F20-F62, F63.1.-F99). Ja pacientam nav apstiprināta šāda diagnoze, tad ir nepieciešams nosūtījums. (saskaņā ar MK noteikumu Nr.555 56.punktu) Ja nosūta ģimenes ārsts vai narkologs, raksta 027u formu. Pie psihiatra- pacienti atbrīvoti no pacienta līdzmaksājuma. No valsts budžeta apmaksāts pakalpojums. Pacienti var konsultēties arī pie privāti praktizējošiem psihiatriem (maksas pakalpojums).

4.1.;4.2. Psihiatrs nodrošina vispusēju izmeklēšanu un traucējumu diagnostiku, izmantojot SSK-10 diagnostiskos kritērijus, ieskaitot PAV lietošanas traucējumus.

5. Narkologs un psihiatrs veic attiecīgo komorbīdo traucējumu diferenciāldiagnostiku, pacienta stāvokļa smaguma izvērtējumu, saskaņā ar ko arī tiek lemts par attiecīgā speciālista, kā galvenā, kam jāuzņemas atbildība par pacienta ārstēšanu, izvēlni.

5.1. Pacienta ārstēšanu nodrošina narkologs, nepieciešamības gadījumā, terapiju saskaņojot ar psihiatru.

5.2. Pacienta ārstēšanu nodrošina narkologs, ar specifiskiem atkarību ārstēšanā izmantojamiem medikamentiem, nepieciešamības gadījumā, ja dominē trauksme, depresija, terapiju saskaņojot ar psihiatru.

5.3. Pacienta ārstēšanu nodrošina psihiatrs, nepieciešamības gadījumā, ja turpinās PAV lietošana, pacientam ir tieksmes simptomātika, terapiju saskaņojot ar narkologu.

5.4. Pacienta ārstēšanu nodrošina psihiatrs, obligātas narkologa konsultācijas, saskaņotas terapijas nodrošināšanai.

6. Pacienta, viņa radnieku, atbalsta personu informēšana par slimību, tās norisi, ārstēšanas plānu un ārstēšanas iespējām, blakus saslimšanām.

6.1. Ja nepieciešams (dubultdiagnožu pacientiem stingri rekomendēta), pacientu nosūta stacionārai detoksikācijai PAV izraisītas intoksikācijas, abstinences sindroma, psihožu ārstēšanai. Par ārstēšanas diennakts stacionārā (t.sk. Motivācijas un Minesotas programma), no alkohola, narkotisko, psihotropo un toksisko vielu atkarības (diagnožu kodi atbilstoši SSK-10: F10–F19) pacienta līdzmaksājums 7,11 euro par vienu ārstēšanās dienu, sākot ar otro dienu. No valsts budžeta apmaksāts pakalpojums. Nepieciešams narkologa, psihiatra vai ģimenes ārsta norīkojums (027u forma). Lai nodrošinātu ārstēšanās pēctecību, pēc detoksikācijas novirza uz motivācijas un Minesotas programma.

6.2. Tālāka ambulatora aprūpe pie narkologa, ārstēšanas plāna sastādīšana, multiprofesionāla pieeja. Valsts apmaksāts **psihologs un sociālais darbinieks ilgtermiņa farmakoterapijas programmas ar metadonu ietvaros**. (MK not. Nr.555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība”). Opioīdu atkarības pacienti tiek virzīti uz Metadona (no valsts budžeta līdzekļiem apmaksāta) vai buprenorfīna (maksas pakalpojums) ilgtermiņa farmakoterapijas programmām. PAV atkarības ārstēšana atbilstoši pacienta lietotai vielai. Narkologs var rekomendēt apmeklēt psihologu vai psihoterapeitu (maksas pakalpojums).

6.3. Ārstēšanās pēctecības nodrošināšanai pacients var tikt novirzīts uz stacionāro Motivācijas un Minesotas programmu. Grupu terapija kombinācijā ar individuālo, KBT, psihodramas elementiem un psihodinamisko psihoterapiju. No valsts budžeta apmaksāts pakalpojums, pacienta līdzmaksājums 7,11 euro par vienu ārstēšanās dienu, sākot ar otro dienu. Kontraindikācijas programmai smagi psihiski traucējumi, kuru dēļ pacients nespēj veikt savu jūtu, emociju izvērtēšanu un piedalīties grupas darbā.

6.4. Stacionāra terapija, ja pacients neievēro ambulatoru medikamentu lietošanu, vai ir traucējumi, kurus jānovēro stacionāra apstākļos. No valsts budžeta apmaksāts pakalpojums. Nepieciešams psihiatra, narkologa vai ģimenes ārsta norīkojums (027u forma). Pacienti

atbrīvoti no pacienta līdzmaksājuma (MK not. Nr.555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība”).

6.5. . Tālāka ambulatora aprūpe pie psihiatra, ārstēšanās plāna sastādīšana, multiprofesionāla pieeja. Valsts apmaksāts **psihologs un sociālais darbinieks darbinieks Ilgtermiņa farmakoterapijas programmas ar metadonu ietvaros**. (MK not. Nr.555 “Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība”). Terapija atbilstoši katram psihiskam traucējumam vai slimībai.

6.6. Dienas stacionārs psihiatriska profila. . No valsts budžeta apmaksāts pakalpojums. Nepieciešams psihiatra, narkologa vai ģimenes ārsta norīkojums (027u forma). Pacienti atbrīvoti no pacienta līdzmaksājuma (MK not. Nr.555). Multiprofesionāla pieeja – nodrošināts psihologs, psihoterapeits, ergoterapeits, mūzikas un mākslas terapeits, fizioterapeits.

7. Galvenais princips pacientu ar dubultdiagnozēm ārstēšanā un aprūpē ir paralēla (vienlaicīgi ārstējas pie psihiatra un narkologa) vai integrēta (viena ārstniecības iestāde nodrošinā abu speciālistu pakalpojumus).